

БІОН ТА ФАНТАЗІЯ¹

Роберт Д. Хіншелвуд, член Британського психоаналітичного товариства,
Почесний професор із Психоаналітичних досліджень
Університет Ессексу
Ессекс, Велика Британія

BION AND PHANTASY

Robert D. Hinshelwood, BPAS member, Professor Emeritus of Psychoanalytic Studies
University of Essex
Essex, Great Britain
<https://orcid.org/0000-0003-2765-5974>
rhinsh@essex.ac.uk

Переклад З.Р. Баблюна
Наукова редакція І.Ю. Романова

Вступ. Несвідома фантазія (unconscious phantasy) – фірмовий знак кляйніанської групи. Якщо почати спочатку, в 1890-х Фройд побачив історію Едипа фундаментальною для психіки в ході самоаналізу, використовуючи свої сновидіння. Сюзен Айзекс описала несвідомі фантазії як ментальну репрезентацію інстинктів. Інстинктів ми не знаємо. Як сказав Девід Белл, «фантазія – це базова підвалина всього ментального життя» (Bell, 2017: 785). Ми знаємо лише свої фантазії. Вони є тим, що ми можемо пережити як складники самої психіки.

Хоча Айзекс представила свою промову в 1943 році (опублікувала в 1948-му), вона з'явилася після довгої історії спостережень за нарративними фантазіями дітей. Мелані Кляйн розробила свою ігрову техніку на початку 1920-х після того, як переїхала до Берліна працювати з Карлом Абрагамом. Її техніка адаптувала психоаналітичну практику з дорослими пацієнтами. Вона спостерігала за нарративами гри. Вона міркувала так:

– Насамперед вільна гра дітей – це еквівалент вільних асоціацій дорослих.

– Далі в дорослому аналізі ми виявляємо, що пацієнт опирається, і тому вона вирішила,

що це еквівалентно дитині, гра якої стає загальмованою.

– Тоді вона сказала, що в роботі з дітьми ми маємо інтерпретувати на рівні несвідомої тривоги позаду нарративу гри. Якщо інтерпретація правильна, гальмування послаблюється. Кляйн старалася довести вплив інтерпретації, тому що Анна Фройд (Anna Freud, 1927) рішуче критикувала «глибоку» інтерпретацію.

Одним із багатьох прикладів, які Кляйн навела у своїх статтях, була Рут, дівчинка віком чотири з половиною роки. Рут була настільки тривожною, схвилюваною та підозрілою щодо інших, що не могла лишатися в одній кімнаті з чужим аналітиком. Її сестра, підліток, мусила залишатися з нею під час сеансів. Сестра коментувала, що в аналітика нема надії, що Рут буде з нею грати:

«Одного дня, коли Рут знову присвячувала всю свою увагу тільки сестрі, вона намалювала скляний стакан з маленькими круглими кульками в ньому і якоюсь кришкою зверху. Я спитала її, навіщо ця кришка, але вона мені не відповіла. Коли сестра повторила це питання, Рут відповіла, що вона «не дає кулькам викотитися». Перед тим вона дослідила вміст сумки сестри і щільно її закрила, «щоби нічого звідти не випало». Те ж саме вона зро-

¹ Стаття була представлена як доповідь на Міжнародному семінарі Харківського психоаналітичного товариства та філософського факультету Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна «Несвідома фантазія» 20.09.2021 та пізніше у зміненому вигляді була опублікована як розділ книги «В.Р. Біон як клініцист: посередництво між концепцією і практикою» (Hinshelwood, 2022).

била з гаманцем у сумці, щоби монети були в ньому надійно зачинені. Більше того, матеріал, який вона зараз давала мені, був доволі яким навіть на попередніх сеансах. Тоді я ризикнула. Я сказала Рут, що кульки у стакані, гроші в гаманці та вміст сумки все це означає дітей всередині її Матінки, і що вона хоче, щоби вони там були надійно зачинені, щоби не мати більше братів і сестер» (Klein, 1932: 54).

Це була доволі глибока інтерпретація фантазії маленької дівчинки про внутрішній простір матері та несвідомі почуття тривоги, які так бентежили Рут. Ця інтерпретація – про тривожну фантазію, що з’являється нові брати і сестри, і вони будуть її обурювати. Рут виразила в грі сприйняття своєї потреби назавжди їх загальмувати.

Відгук Рут вразив Кляйн:

«Ефект моєї інтерпретації був дивовижним. Вперше Рут звернула на мене увагу і почала грати інакше, менш скуто» (Klein, 1932: 54).

Це була радикальна зміна. Рут більше не була загальмованою. Вона могла більше грати і розмовляти з аналітиком. Кляйн сприйняла це як доказ впливу її інтерпретації. Вона заявляла, що це демонструє точність та ефективність цієї інтерпретації. Ігрова техніка складалася з визначення несвідомого нарративу в основі безпосереднього досвіду тут-і-зараз. Інтерпретація була націлена в точку максимальної тривоги і давалася у формі драматичної фантазії з об’єктами та проміж ними. Коли Кляйн стала навчаючим аналітиком Британського психоаналітичного товариства близько 1930 року, вона дотримувалася того ж підходу – спостереження за несвідомим нарративом у безпосередньому тут-і-зараз. Ось приклад із дорослого аналізу, близько 1934 р., знову з Архівів:

«[Пацієнт] відчував, що йому постійно заважає працювати така тривога: якщо в нього з’явиться хороша думка, її заберуть вороги всередині його, які втручаються тільки тоді, коли думка годяща. Таким чином, тривога збільшується, коли це хороша думка.

Асоціація, що він піднімається на гору, ведучи овець, і має контролювати ворогів, які йдуть слідом і яких він має контролювати постійно, щоби вони не непокоїли овець.

Далі він усе ще може впасти з вершини, якщо зустріне ворога, але йому можуть допомогти, якщо він зустріне друга» (Нотатки, опубліковані в Hinshelwood, 2006: 31).

Тут можна бачити «гру» з думками в умі пацієнта, немовби вони були іграшками. Кляйн намагається сказати, як «хороші» думки і погані вороги взаємодіють у драмі аналогічно тому, як це відбувається у дитини в аналітичній кімнаті для ігор. Англійською ми кажемо «грати ідеями» (“playing with ideas”). У цих нотатках кімната для ігор – внутрішня, де несвідомі фантазії постійно розігруються в психіці. Є хороші думки, які пацієнт хоче захистити, і злі вороги, яких він боїться. Він ніби воює за те, хто буде володіти його хорошими думками, і сподівається зустріти друга, який підтримає його бік у цій битві.

Це, як Кляйн підкреслює все більше, – нарратив із внутрішніми об’єктами. Ось що вона пише про це в нотатках приблизно 1940–1941 рр.:

«Проте в більш глибоких шарах відчувається, що це фізична істота чи скоріше велика кількість істот, які зі всією своєю діяльністю, дружньою та ворожою, живуть всередині тіла людини, особливо в її животі, – концепція, яку формували фізіологічні процеси та відчуття всіх типів, у минулому і в теперішньому» (D16, Архіви Мелані Кляйн, Бібліотека Велл-кама, Лондон, цит. за Hinshelwood, 1997: 895).

В одному з перших своїх випадків Біон каже про сновидіння: «[Пацієнт] персоніфікував свої розщеплення з таким успіхом, що на деяких сеансах, як я вже говорив, практично можна було уявити, що спостерігаєш сеанс ігрової терапії з дитиною» (Bion, 1967 [1950]: 66).

Усе це робить психіку набором іграшок або, можна сказати, ролей у мережі стосунків та впливів. Я говорю про внутрішні об’єкти-іграшки як про ролі, щоби провести подальший зв’язок.

Джон Рікман (1891–1951). Першим аналітиком Вілфреда Біона був Джон Рікман. Аналіз тривав трохи більше року, він почався в 1938-му і був перерваний роком пізніше, позаяк почалася Друга світова війна, коли вони обидва вступили на психіатричну службу в британській армії. Рікман тоді став

керівником (mentor) Біона, а не його аналітиком. Разом вони розробили два великих експерименти Біона в 1942-му і 1943-му рр. Одним був новий метод відбору офіцерів, іншим – велике реабілітаційне відділення для солдат, які пережили нервовий зрив. Тоді коли Рікман аналізував Біона, сам Рікман проходив аналіз у Мелані Кляйн.

У 1920-х роках Рікман проходив аналіз у Фройда і Ференці і був одним зі значущих організаторів Британського товариства в перший період його розвитку після 1919 року. Рікман мало написав такого, що залишається добре відомим. Значно ефективніше він надихав і впливав на інших, наприклад, Рікман врятував Біона від його травми, що була отримана в танкових битвах Першої світової.

Але якими були впливи на Рікмана? Він був пацифістом, відмовився нести військову службу через свої переконання під час Першої світової після того, як отримав фах лікаря, і поїхав працювати в російські села, прищеплювати селянам базові методи гігієни. Звідси в нього сформувалися соціальні та антропологічні зацікавлення.

Одна з його аналізанток (Пьорл Кінг) зазначила, що в 1938 році Рікман прочитав про теорію соціального поля Курта Левіна (в книжці Brown, 1936). Теорія соціального поля спостерігає індивідів у соціальному полі сил, які впливають на них таким чином, що вони беруть на себе ролі, які виражають впливи на них. Рікман, схоже, застосував це до поля сил у перенесенні, де аналітика змушують взяти на себе певну роль. Ось що він сказав про це у статті, яка за його життя не була опублікована:

«Отже, це приводить мене до такого питання: якими способами психоаналітики здобувають розуміння несвідомих ментальних процесів іншої людини? ... Ситуація, в якій опиняються аналітик та пацієнт, є соціальними взаєминами. Нема спроби обмежити взаємодію цих двох людей у будь-якому напрямі, вона не має бути дружньою чи суворою, взаємодією вчителя та учня, начальника та підлеглого, вона має бути такою, як хоче пацієнт, – але є одна умова: причина того, що ці взаємини треба досягнути свідомо [шляхом інтерпретації] ... [Наша перша вимога це]

зрозуміти роль, яку ми, як очікується, будемо грати в будь-яких соціальних взаєминах, в яких опиняємося, і приймаємо ми цю роль чи ні – інше питання. І друга вимога полягає в тому, що він ... мусить з'ясувати, як ця ситуація виникла в психіці пацієнта» (Rickman, 1937–1939 [2003]: 93–94).

Пьорл Кінг, яка редагувала збірку статей Рікмана, зазначила, що ця робота була написана між 1937 та 1939 рр., але ніколи не була опублікована. Мені здалося, що ця конструкція аналітичної ситуації цікавила Рікмана через Кляйн, яка вважала, що на сеансі діти, граючи з іграшками, розігрують ролі. Рікман вважав, що роль, яку аналітик розігрує на сеансі, існує немовби у фантазії в психіці аналізанта, впливаючи на них обох. Інакше кажучи, це уявлення про перенесення та контрперенесення за методом теорії поля. Як я розумію, на Біона це дуже вплинуло в тому, як він розробив розуміння груп та ролі, в якій він опинявся, коли «брав» групу.

Група як поле. У реабілітаційному відділенні в 1942 році Біон та Рікман сконструювали поле особливого типу. Бійці в діючому війську пережили зрив. Їх поклали в госпіталь, де вони більше не могли діяти або воювати. Замість того вони були *пасивними* пацієнтами в госпіталі, де їх лікував активний персонал. Однак Біон та Рікман сказали, що для реабілітації солдатів їм треба насамперед бути в активній ролі бійця. Тому Біон відхилив роль лікаря і вирішив, що солдати мають повернутися до більш активної ролі і знову брати на себе відповідальність. У соціальному полі, сконструйованому Біоном, був воєначальник – майор Біон. Він діяв як командир на полі бою. Його бійці не мали бути пасивними пацієнтами, вони мали активно воювати з ворогом у відділенні – з неврозом, і він опишував невроз у термінах бруду та неохайності, інерції та низького морального духу особистого складу. Він вказував особистому складу проблему та покладав на них відповідальність у боротьбі з нею.

Ось ще один приклад з однієї з перших груп, які він проводив у Тавістокській клініці у 1946 році для персоналу клініки.

«Я розпочав обговорення, сказавши, що хочу знати, скільки людей хотіли б увійти

в групу піддослідних кроликів, який час ми призначимо для зустрічей і яку винагороду ми маємо платити клініці. Далі замовкнув.

Всі, здавалося, трохи оторопіли, а потім кілька людей почали говорити, щоби послабити напругу. [Один з членів групи] сказав: «Чи не могли б ви якось натякнути, що роблять групи?». На що я відповів: «Якраз щось таке». Запала ще одна ніякова пауза. Потім пішли подальші питання, на які я відповідав ухильним бурчанням» (Vonofakos and Hinshelwood, 2012: 89).

Біон застосовував саме той метод, який рекомендував Рікман. Він намагався розпізнати роль, яку йому відвели, схоже, роль вчителя або дослідника, який розповідає учасникам, що роблять групи. І потім відмовився виконувати цю роль. Замість цього він припустив, що члени групи мають почати власне дослідження. В цей момент Біон призначав ролі членам групи. Вони мали стати співдослідниками групової динаміки, а не пасивними отримувачами його знання.

Коли Біон з Рікманом перебудовували реабілітаційну роботу на війні, солдатам призначали нові ролі. Після війни, коли Біон розробляв групову терапію в Тавістоці, він створив силове поле нового типу, де очікувалося, що члени групи будуть грати відповідальну роль. Він ідентифікував роль, яку відвели йому, а потім перевизначив поле так, щоби пацієнти мали роль співпрацівників у дослідженні того, що несвідомо відбувається в групі. Схоже, це було його еквівалентом аналітичної ситуації, в якій відбувається співпраця в дослідженні фантазійних ролей аналізанта.

Ось що він розповідав про цей процес на одній зі своїх терапевтичних груп:

«За певний час безладне спілкування знову припиняється і потім ще раз западає тиша. Мені стає ясно, що я в певному сенсі є центром уваги групи. Крім того, я розумію, що збентежено відчуваю, що від мене очікують якихось дій. В цей момент я ділюся з групою своїми тривогами, відзначаючи, що наскільки б помилковим не було моє ставлення, відчуваю я саме це».

Біон виявив, що йому дискомфортно, і так само, як у своїй попередній роботі, він вловив

це шляхом вивчення власного переживання моменту, переживання, що від нього вимагають грати якусь роль і «щось робити». Він відхилив цю покладену на нього відповідальність і замість того висловив вербально і свідомо своє відчуття відповідальності за групу. Він трактував це як свої найважливіші дані і зайнявся ними:

«Є певне обурення, що я маю висловлювати ці відчуття, нібито не визнаючи, що група має право щось очікувати від мене. Я із цим не сперечаюся, але задовольняюся зауваженням, що група, звісно, не може отримувати від мене те, що, на їхню думку, вони мають право очікувати. Мене цікавить, що це за очікування і що їх викликало» (Bion, 1948b, CW XI, с. 121–122).

Таким чином, Біон зазначив наполягання групи на тому, що йому треба прийняти роль іншого типу. В цьому процесі він покладає на членів групи очікування, що вони обговорюватимуть очікувану роль. Отакий він розробив метод: група мала досліджувати *власний* досвід.

Ця спроба створити соціальне поле сил, котре відводить членам групи нові ролі – співдослідників, потім була перенесена на його подальшу роботу з пацієнтами в психоаналізі.

Очікувані ролі та аналітичні ролі. Ось що писала одна з аналізанток Біона, Френсіс Тастін, про свій аналіз в 1960-х роках:

«Він провокував мене мислити самостійно, жити на власний розсуд. Він робив це, ставлячи важкі питання і висловлюючи неочікувані зауваження, а не накладаючи жорстку інтерпретативну схему на те, що я кажу та роблю. Таким чином він домагався, щоби я міркувала про те, що відбувається, з власної точки зору» (Tustin, 1981: 176).

Провокації, важкі завдання та неочікувані зауваження характеризують стиль Біона на його пізніших семінарах у Бразилії та повсюди в 1970-ті роки. Як сказала Тастін, ця відмова приймати очікувану роль відчувалася як провокація. Біон відмовлявся грати роль аналітика, який знає і має коректну інтерпретацію. Це була роль, дуже відмінна від тої, що була в умі пацієнта. Для аналітиків велика спокуса – прийняти роль важливого авторитету. Вона поважна і дарує впевненість пацієнтам (і

аналітикам, можливо, також). Але Біон вважав, що у відігруванні ролей, похідних від фантазій пацієнта, мало користі. Замість того він влаштовував можливість запитувати та дізнаватися. Замість фантазії пацієнта про пасивне навчання було заохочування прийняти нову роль – роль активного дослідження та пошуку власного знання.

Персоніфіковані ролі. У цьому обговоренні виникли два дуже важливі аспекти практики Біона. Перший – це фундаментальне місце його власної інтроспекції для ідентифікації його ролі в перенесенні. І другий – відхиляючи цю роль, він вимагає іншої співпраці, спільного зусилля чи спільного створення розуміння.

Інтроспекція

Що стосується першого аспекту спроби Біона визначити власну роль, він робив це шляхом осмислення власного досвіду. Це інтроспективний метод і, по суті, це зосередженість на контрперенесенні власних почуттів. Фактично в той час у 1948 році він написав у статті про групи: «Постулювання ситуації перенесення мене не настільки втішає, як постулювання контрперенесення» (Bion, 1948a: 65). Фактично Біон тоді проходив навчання психоаналізу, і його перший випадок супервізувала Пола Гайманн, яка в 1949 році представила доповідь про контрперенесення, в якій говорила: «Емоційний відгук аналітика на його пацієнта в аналітичній ситуації є одним з найважливіших інструментів для його праці» (Heimann, 1950 [1949]: 81).

Для Біона контрперенесення було вікном у світ сил, створений учасниками, які об'єдналися, щоб створити несвідому сферу, засновану на спільному наборі аспектів, яких вони зреклися. Ці збіжні елементи індивідів він спочатку вважав фундаментальними «валентностями». Він називав їх базовими припущеннями (Bion, 1948b), але потім розумів їх як спільні тривоги, від яких захищаються примітивними шизоїдними захисними механізмами (Bion, 1955). Але шлях у цей спільний світ аналітик та аналізанти створюють за допомогою особливої форми сприйняття. Пізніше Біон називав її інтуїцією (Bion, 1970) і описував як не-чуттєву, але протягом усієї своєї клінічної кар'єри він покладався на це

«третє вухо», як її називав Теодор Райк (Reik, 1948). Він повільно розробив те, що називав пробудженням (evocation) в іншій людині, а не повідомленням їй (Bion, 1970).

Зосередженість на інтуїції ніколи його не лишала. В 1970 році він писав:

«Реалізації (realizations), з якими має справу психоаналітик, неможливо побачити чи до них доторкнутися; тривога не має ані форми, ані кольору, ані запаху, ані смаку. Для зручності я пропоную використовувати термін «осягати інтуїтивно» (“intuit”))» (Bion, 1970: 7).

Він порівнював це з тим, як учений чекає на натхненну думку (inspired thought), яка розставляє всі факти по місцях, на «вибраний факт» (“selected fact”), як це називав Анрі Пуанкаре.

Відповідальність

Другий аспект його методу полягав у створенні поля, в якому він не співпрацював у заданій ролі, але впливав на роль пацієнта. Пацієнт мав стати співпрацівником у завданні дослідження. Пізніше Біон обговорював три можливі стосунки в аналітичному сетингу – любов, ненависть та пізнання. Він показав, що взаємини, яких він очікує, – це К-зв'язок, коли ти пізнаєш і тебе пізнають.

Пізнання (knowing) – це не інтелектуальне або логічне пізнання, це натхненне пізнання (inspirational knowing), і більша частина кар'єри Біона, починаючи з того моменту, коли він став психоаналітиком в 1950-му, була присвячена тому, щоб визначити душевний стан аналітика, якого той має досягнути, щоб мати такі натхнення (inspirations). Насамперед це значить відхилення ролі, яку аналітику відводять, і вихід за кордони фантазії, яку він, можливо, створює зі своїм пацієнтом. Цей душевний стан Біон називав «замріяністю» (“reverie”), це не мріяння (dreaming) як таке, але очікування натхнення. Він виявив, що англійський поет Джон Кітс використовував термін «негативна здатність», тобто «здатність витримувати невизначеності, загадки, сумніви, без жодного драгівливого прагнення факту або пояснення». І Біон більш прозаїчно називав це «відмовитися від пам'яті та бажання». Ваш розум ніби порожній і «активно» сприйнятливий, поки не з'явиться відповідна ідея, «ніби сновидіння, що рап-

тово згадалося та «сплигло перед очима»» (цит. зв Mawson, 2014).

Неясно, наскільки успішно Біон викладав цю практику або реально її застосовував. Як ми чули, Тастін говорила, що він провокував її і ставив важкі завдання. Це схоже на метод, що неявно говорив: «припини мислити так, знайди інший шлях».

Бетті Джозеф – одна з тих, хто підхопив і розвинув Біонову форму практики. Вона була в тій самій навчальній групі, що й Біон, у Лондонському інституті, яка почала підготовку в 1945 році. Джозеф писала (Joseph, 1978: 223), наводячи короткий зразок своєї роботи:

«Пацієнт А. починає сеанс з розповіді мені про те, як він знову надзвичайно огидно поведився з дружиною минулого вечора і перераховує низку очевидно недобрих, нетерпимих своїх вчинків і реакції дружини».

Це доволі типовий початок сеансу – пацієнт розповідає про недавній інцидент поза аналітичними взаєминами. Але Джозеф впоралася з цим, конструюючи низку можливих фантазій про це. Пацієнт, гадала вона, конструює нарратив тут-і-зараз, і їй треба було інтуїтивно збагнути, який з цих нарративів підходить найбільше:

«Судячи з цього, він, можливо, відчував те, що ми могли би назвати тривогого Супер-Его – провину за те, що вчинив, і бажання, щоби аналітик зрозумів і пояснив причини його поведінки. Або він, можливо, говорив про свою тривогу стосовно дружини, її нещадності та поганого стану їхнього шлюбу. Тобто про що саме він розповідає: це депресія, сум і провина чи переслідування і ненависть? Чи він розповідає мені про невдачу в моїй роботі, оскільки він знову мав одну з цих сварок? Чи це слід розуміти як розігрування взаємин з аналітиком?».

Є кілька нарративів, які аналітик чує, і деякі з них містять у собі її саму. А потім один з них якось «клацає» і Джозеф говорить:

«Насправді, з мого відчуття того, що відбувається, з того, як пацієнт розмовляв, і з атмосфери, що створювалася на сеансі, мені здавалося, що найважливішим аспектом була спроба пацієнта залучити мене в яесь його вербальне садо-мазохістичне самобиття.

Мене запрошували долучитися, інтерпретативно засуджуючи або критикуючи».

Розум аналітика не те, щоби вільний від думок, спогадів та бажань. Розум аналітика є повним нарративів, які можуть відповідати або ні несвідомим фантазіям пацієнта на той момент. Для Бетті Джозеф, на відміну від ідеї Біона про вибраний факт, який спливає перед очима, є багато фантазійних нарративів, але інтуїція аналітика швидко або зрештою зупиняється на одному з них як відповідному. Звісно, ми можемо помилятися, і часто помиляємося. Аналітик має слухати несвідоме мовлення пацієнта, щоби визначити, чи правильний вибір він зробив. Не можна вважати так: якщо щось має сенс для аналітика, воно тому має сенс і для пацієнта. У випадку Рут нарратив, створений Кляйн із гри дівчинки, привів до зміни, і тому схоже, що інтерпретація була коректною.

Неминуче відповідність інтуїції аналітика має розглядатися з точки зору впливу на пацієнта, коли аналітик намагається довести її до свідомості пацієнта. Як попереджав Фройд стосовно інтерпретацій: «Конфлікти пацієнта лише тоді будуть успішно вирішені, а його спротиви – подолані, якщо запропоновані йому попередні ідеї відповідають його реальності» (Freud, 1917: 452). Це означає, що на пацієнта вплине, коли аналітик зможе розпізнати несвідомий фантазійний нарратив, який займає пацієнта, *у цю мить*.

На завершення. У цій доповіді я спробував показати, як кляйніанська ідея несвідомої фантазії виникла на основі клінічної праці і як її далі використовують у найпрактичнішому клінічному сенсі. Важливим є нарратив *у цю саму мить*, що займає психіку пацієнта, його несвідому психіку.

Несвідомі фантазії присвячені стосункам з об'єктами і можуть бути об'єктами, що відчуваються всередині нас, – ідеями в умі, відчуттями в тілі. Психіка *і* є ці несвідомі фантазії з уявними об'єктами, забарвлені специфічними емоціями, властивими тим взаєминам. Такі несвідомі фантазії, по суті, є тими значеннями, які ми надаємо сприйняттям і відчуттям, а потім спогадам, ідеям і всій решті в нашому розумі, з чим можна грати.

Захопливий аспект психоаналізу – розгляд того, як одна психіка, складена з несвідомих фантазій, взаємодіє з іншою психікою, так само складеною зі своїх фантазій. Біон з його груповою передісторією особливо цікавився і був особливо чутливим до того, як ці дві сфери фантазії взаємодіють одна з одною. Як ці два індивіди впливають на внутрішні світи один одного і досягають короткотрива-

лої зміни ролі чи довготривалої зміни особистості.

Мета психоаналізу – дати людині можливість краще розрізняти ці репрезентації в психіці та реальність того, про що, можливо, насправді розповідають їй сприйняття. Є також інші наративи десь поза цим, які нас спонукають знайти наш принцип реальності.

Список літератури:

- Bell, D. (2017). Unconscious Phantasy: Some Historical and Conceptual Dimensions. *Int. J. Psycho-Anal.* 98(3): 785–798.
- Bion, W.R. (1948a). Group methods of treatment. In Flugel, J.C. (ed) *Proceedings of the International Conference on Medical Psychotherapy*, pp. 106–109. Republished 2014 in *The Complete Works of W.R. Bion*, Volume IV: 65–70. London: Karnac.
- Bion, W.R. (1948b). Experiences in Groups: I. *Human Relations* 1: 314–320. Republished in W.R. Bion (1961). *Experiences in Groups and Other Papers*. London: Tavistock Publications, pp. 29–40. Republished 2014 in *The Complete Works of W.R. Bion*, Volume IV: 121–130. London: Karnac Books.
- Bion, W.R. (1955). Group dynamics: A review. Revised, in Melanie Klein, Paula Heimann and Roger Money-Kyrle (eds). *New Directions in Psychoanalysis*, pp. 440–477. And (1961) in Bion W.R. *Experiences in Groups*. London: Tavistock. In *The Complete Works of W.R. Bion*, Vol. VI: 207–245. London: Karnac.
- Bion, W.R. (1967 [1950]). The imaginary Twin. In (1967a) *Second Thoughts*: 3–22. London: Heinemann. Republished 2014 in *The Complete Works of W.R. Bion*, Volume IV: 51–72. London: Karnac Books.
- Bion, W.R. (1970). *Attention and Interpretation*. London: Tavistock. In *The Complete Works of W.R. Bion*, Vol. VI, 211–347. London: Karnac.
- Brown, J.F. (1936). *Psychology and the Social Order*. New York: McGraw-Hill.
- Freud, A. (1927). *Introduction to the Technique of Child Analysis*. English translation 1928, New York: Nervous and Mental Disease Publishing.
- Freud, S. (1917). Chapter 16 – Psychoanalysis and psychiatry. *The Introductory Lecture. The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, Volume XVI. London: Hogarth, pp. 243–256.
- Heimann, P. (1950). On counter-transference. *International Journal of Psychoanalysis* 31: 81–84. Republished in Paula Heimann (1989). *About Children and Children-No-Longer*, pp. 73–79. London: Routledge.
- Hinshelwood, R.D. (1997). The elusive concept of ‘internal objects’ (1934–1943): Its role in the formation of the Klein group. *International Journal of Psychoanalysis*, 78: 877–897.
- Hinshelwood, R.D. (2006). Early repression mechanism: Social, conceptual and personal factors in the historical development of certain psychoanalytic ideas arising from reflection upon Melanie Klein’s unpublished (1934) notes prior to her paper on the depressive position. *Psychoanalysis and History*, 8: 5–42.
- Hinshelwood, R.D. (2022). *W.R. Bion as clinician: Steering between concept and practice*. Routledge.
- Isaacs, S. (1948). The nature and function of phantasy. *International Journal of Psychoanalysis* 29: 73–97. Republished (1952) in Melanie Klein, Paula Heimann, Susan Isaacs and Joan Riviere. *Developments in Psychoanalysis*, pp. 67–121. London: Hogarth.
- Joseph, B. (1978). Different types of anxiety and their handling in the analytic situation. *International Journal of Psycho-Analysis* 59: 2223–228. Republished in Betty Joseph (1989), *Psychic Equilibrium and Psychic Change*. London: Routledge.
- Klein, M. (1932). *The Psycho-Analysis of Children*. London: Hogarth. Republished (1975) as *The Writings of Melanie Klein*, Volume. 2. London: Hogarth.
- Mawson, C. (2014). Editor’s Introduction to ‘Memory and desire’, *The Complete Works of W.R. Bion*, Volume VI: 3–6.
- Reik, T. (1948). *Listening with the Third Ear*. New York: Farrar, Straus.
- Rickman, J. (1937–1938 [2003]). Experimental psychology and psychoanalysis: A comparison of the techniques. Published (2003), in King, P. (Ed.) *No Ordinary Psychoanalyst: The Exceptional Contributions of John Rickman*: 85–97. London: Karnac.
- Tustin, F. (1981). A modern pilgrim’s progress: reminiscences of personal analysis with Dr. Bion. *Journal of Child Psychotherapy*, 7: 175–179.
- Vonofakos, D. and Hinshelwood, R.D. (2012). Wilfred Bion’s Letters to John Rickman (1939–1951). *Psychoanalysis and History*, 14: 53–94.

Анотація. Ця стаття була представлена як доповідь на Міжнародному семінарі Харківського психоаналітичного товариства та філософського факультету Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна «Несвідома фантазія» 20.09.2021 та пізніше у зміненому вигляді була опублікована як розділ книги «В.Р. Біон як клініцист: посередництво між концепцією і практикою» (Видавництво Routledge). У ній автор показує, як кляйніанська ідея несвідомої фантазії виникла і розвивалась у клінічній роботі, а також як початкова концепція Мелані Кляйн та внесок Джона Рікмана вплинули на клінічне мислення і техніку Вілфреда Біона щодо несвідомої фантазії.

Несвідомі фантазії присвячені стосункам з об'єктами і можуть бути об'єктами, що відчуються всередині нас, ідеями в умі, відчуттями в тілі, в тому числі через персоніфікацію. Психіка і є ці несвідомі фантазії з уявними об'єктами, забарвлені специфічними емоціями, властивими тим взаєминам. Такі несвідомі фантазії, по суті, є тими значеннями, які ми надаємо сприйняттям і відчуттям, а потім спогадам, ідеям і всій решті в нашому розумі, з чим можна грати. Тому в клінічній роботі важливим є нарратив у цю саму мить, що займає психіку пацієнта, його несвідоме.

Захопливий аспект психоаналізу – розгляд того, як одна психіка, складена з несвідомих фантазій, взаємодіє з іншою психікою, так само складеною зі своїх фантазій. Біон з його досвідом ведення груп особливо цікавився і був чутливим до того, як ці дві сфери фантазії взаємодіють одна з одною. Як ці два індивіди впливають на внутрішні світи один одного і досягають короткотривалої зміни ролі чи довготривалої зміни особистості.

Мета психоаналізу, за висновком автора, – дати людині можливість краще розрізнити ці репрезентації в психіці та реальність того, про що, можливо, насправді розповідають їй сприйняття. Є також інші нарративи десь поза цим, які нас спонукають знайти наш принцип реальності.

Ключові слова: Біон, Кляйн, несвідома фантазія, психоаналіз, фантазія.

Abstract. This paper was presented as a report at the International Seminar of the Kharkiv Psychoanalytic Society and the Faculty of Philosophy of V.N. Karazin Kharkiv National University “Unconscious Phantasy” on 20.09.2021 and later published in a modified form as a chapter in the book “W.R. Bion as a Clinician: Steering Between Concept and Practice” (Routledge). In this paper, the author shows how the Kleinian idea of the unconscious phantasy emerged and developed in clinical work and how Melanie Klein’s initial concept and John Rickman’s contribution influenced Wilfred Bion’s clinical thinking and technique of the unconscious phantasy.

Unconscious phantasies are focused on relationships with objects and can be objects that are felt within us – ideas in the mind and sensations in the body, including through personification. The psyche is these unconscious phantasies with imaginary objects colored by specific emotions inherent in those relationships. These unconscious phantasies are essentially the meanings we give to perceptions and sensations – and then to memories, ideas, and everything else in our mind that we can play with. Therefore, in clinical work the narrative in this very moment that occupies the patient’s psyche, their unconscious, is essential.

A fascinating aspect of psychoanalysis is the consideration of how one psyche, made up of unconscious phantasies, interacts with another psyche, also made up of its phantasies. Bion, with his background in group work, was particularly interested in and sensitive to how these two areas of phantasy interact with each other. How do these two individuals influence each other’s inner worlds and achieve a short-term role change or a long-term personality change?

The author summarized that the goal of psychoanalysis is to enable a person to better distinguish between these representations in the psyche and the reality of what perceptions may actually be telling them. There are also other narratives – somewhere beyond this one – that our principle of reality drives us to find.

Key words: Bion, Klein, phantasy, psychoanalysis, unconscious phantasy.